

חומר הלימוד לנבחני משנה ולנבחנים אקסטרניים בבחינות הבגרות בעברית

שאלון 30% – 11282

זכאות להיבחנות בשאלון 11282

- נבחנים אשר לומדים במוסדות שאינם מוכרים
- נבחנים אקסטרניים
- נבחני משנה
- נבחנים במוסדות מוכרים המבקשים לשפר ולתקן את ההערכה הבית-ספרית. נבחנים במוסדות מוכרים זכאים לגשת לשאלון זה רק אם הוגש למשרד החינוך הציון הבית-ספרי שהם מבקשים לשפר.

לניגשים לשאלון 11282 אֵין ציון בית-ספרי/שנתי (ציון "מגן"). הציון הסופי במקצוע עברית יהיה שקלול הציון הסופי בשאלון 11281 (70%) עם ציון שאלון 11282 (30%).¹

מבנה הבחינה

פרק	נושאים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא	<p>במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים שונים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו • ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים • מאמרי עמדה ושכנוע • טקסטים שימושיים • טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים • טקסטים בלתי מילוליים כגון קריקטורות ואיורים <p>השאלות יהיו בממדי ההבנה השונים כמפורט בחוזר המפמ"ר, לרבות שאלות מיזוג מידע ושאלות על אוצר המילים.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • פרק הבנת הנקרא יכלול שניים עד שלושה טקסטים מסוגים שונים. סך כל הטקסטים לא יעלה על 1,000 מילים. • השאלות עצמן עשויות לכלול טקסטים קצרים וטקסטים בלתי מילוליים 	60%
הבעה בכתב	<p>כתיבת טיעון בזיקה לטקסט אחד או יותר או בזיקה לקטע שאינו אחד המאמרים או שאינה בזיקה לטקסטים.</p> <p>הערכת הכתיבה תתבסס על הרכיבים להערכה המפורטים בחוזר המפמ"ר.</p>	<p>היקף הכתיבה הנדרש הוא כ-300 מילים.</p>	40%

¹ לנבחנים אינטרניים במוסדות המוכרים יהיה שקלול הציון כך: שאלון 11282 (30%) + ציון שנתי/מגן לשאלון 11281 (21%) + ציון שאלון 11281 (49%). לנבחנים אקסטרניים במוסדות שאינם מוכרים יהיה שקלול הציון כך: שאלון 11282 (30%) + שאלון 11281 (70%).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העלייסודי

- משך הבחינה : שעתיים
- שאלון זה לא יכלול שאלות בתחומי הלשון : תחביר ומערכת הצורות.
- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרכת, על הנבחנים לכתוב בעט כהה ו**בכתב יד ברור**. אין לכתוב בשוליים האפורים.

החומר לבחינה

הבנת הנקרא

סוגי הטקסטים

- מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו
- ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים
- מאמרי עמדה ושכנוע
- טקסטים שימושיים
- טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים
- טקסטים בלתי מילוליים, כגון קריקטורות ואיורים

מיומנויות אורייניות ולשוניות²

- איתור מידע
- הבנה (פרשנות והיסק)
- הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)

אוצר מילים

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים, כגון נרדפות, ניגודיות והיכללות

הבעה בכתב

סוגי הטקסטים:

- מאמר טיעון למטרות שכנוע
- מאמר עיוני-היצגי אשר במרכזו דיון בתופעה או בעניין מסוימים על סיבותיהם, היבטיהם, גורמיהם וכדומה

² פירוט המיומנויות ראו בעמודים 5-6 במסמך זה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

פירוט ממדי ההערכה בפרק ההבעה בכתב

רכיבים גנריים להערכת כתיבה:

- **ציר רעיוני**: לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות **מפותחות ומובחנות** המקשורות באופן **ברור וקוהרנטי**
- **תוכן ומבנה** - **פתיחה וסיום**: כתיבת פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה
- **מודעות לנמען**: הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה: הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה
- **רלוונטיות**: הימנעות ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי
- **קישוריות**: שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים: מילות קישור, מאזכרים וכדומה
- **ארגון הטקסט**: הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. **בטקסט מודפס**: חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, העדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. **בטקסט שאינו מודפס** יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.

כתיבה בזיקה למקורות מידע:

- בכתיבת מאמר טיעון הנשענת על מקורות מידע (הנשענת על מאמרים וטקסטים שונים) יש להקפיד על הבאת הדברים בשם אומרים תוך שימוש בדרכי המסירה השונות (אין חובת כתיבה עליפי נורמות כתיבה אקדמיות).
- **תחביר**: משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- **מורפולוגיה**: שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, שימוש תקין בנטיית מילות היחס, הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים)
- **לשון ומבע** - **פיסוק**: שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק
- **כתיב**: העדר שגיאות כתיב
- **משלב**: שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השית.
- **אוצר מילים**: עושר לשוני ודיוק במשמעות

מחוננים להערכת כתיבה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

שאלון 70% – 11281³

מבנה הבחינה

משקל	דגשים	נושאים	פרקים
25%	<ul style="list-style-type: none"> פרק הבנת הנקרא יכלול <u>שניים עד שלושה</u> טקסטים מסוגים שונים בהיקף כולל של כ-1300 מילים. השאלות עצמן עשויות לכלול טקסטים קצרים וטקסטים בלתי מילוליים. תיכלנה שאלות בממדי ההבנה השונים לרבות שאלות הבנה מסדר חשיבה גבוה בשאלות הבנת הנקרא יינתן ניקוד גם בממד ההבעה בכתב, לרבות ניסוח התשובה, מבע ותקינות. 	<ul style="list-style-type: none"> במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים שונים: מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים מאמרי עמדה ושכנוע טקסטים שימושיים טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים טקסטים בלתי מילוליים כגון קריקטורות 	<p>הבנת הנקרא והבעה בכתב</p>
25%	<ul style="list-style-type: none"> היקף הכתיבה הנדרש הוא 100-200 מילים (ההיקף עשוי להשתנות בהתאם להיקף הטקסטים העומדים בבסיס הסקירה). מיומנות המיזוג נועדה להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד לצרכים אישיים, חברתיים ואקדמיים. 	<ul style="list-style-type: none"> כתיבה ממוזגת של <u>שני</u> טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה. 	
50%	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים ייבחנו באחת המערכות הלשוניות בהתאם לאפשרות שנבחרה עלידי בית הספר. שאלות בתקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תהיינה משותפות לכל הנבחנים. בפרק הצורות והתחביר תינתן בחירה של <u>ארבע</u> שאלות מתוך חמש. 	<ul style="list-style-type: none"> תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס (10 נקודות) מערכת הצורות או תחביר (40 נקודות) 	<p>לשון ומטה' לשון</p>

- משך הבחינה: 3 שעות
- נבחני משנה ונבחנים חוזרים (לשיפור הציון) יענו על אחת המערכות הלשוניות לבחירתם.
- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- המאמרים ודף העזר לבחינה יצורפו בנספחים לשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, על הנבחנים לכתובת בעט כהה ו**בכתב יד ברור**. אין לכתוב בשוליים האפורים.

³ בשנה"ל תשפ"ה התפרסם מיקוד תכנים לבחינה בשאלון זה. ראו את מיקוד התכנים בחוזר המופיע באתר המפמ"ר.

החומר לבחינה

הבנת הנקרא

סוגי הטקסטים

- מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו
- ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים
- מאמרי עמדה ושכנוע
- טקסטים שימושיים
- טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים
- טקסטים בלתי מילוליים, כגון קריקטורות ואיורים

מיומנויות אורייניות

- **איתור מידע**
  - איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
  - זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
  - ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
  - זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- **הבנה (פרשנות והיסק)**
  - הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
  - הבנת מטרת הטקסט
  - הבנת נושא הטקסט
  - הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
  - הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
  - הבנת עמדתו של כותב הטקסט
  - הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
  - הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
  - הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
  - הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
  - הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט
  - מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות
  - יצירת הכללות ופירוט
  - השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
  - מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים⁴
  - הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- **הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)**
  - הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט
  - הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
  - השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
  - שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
  - העלאת השערות בנוגע לטקסט
  - הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
  - הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
  - הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
  - עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים

⁴ ראו הרחבה בנוגע למיזוג המידע בעמוד הבא.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

- שימוש במידע העולה מן הטקסטים להקשרים, למצבים אחרים
- הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה־טקסטואלית)
- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת **מידת התאמתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **למטרת הכתיבה**
- בחינת **מידת השפעתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **על הקוראים**
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים־רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי־רטורי)
- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט

יתכן כתיבת עמדה אישית מנומקת (כתיבת טיעון) בהיקף מצומצם בזיקה לטקסטים או בלי זיקה אליהם.

הן בפרק ההבנה הן בפרק ההבעה בכתב ייבחנו היבטים של לשון, ניסוח ותקינות. במענה על שאלות הבנת הנקרא יינתן דגש על היבטים של כתיבה לכידה ותקינות וכן על הניסוח והמבע.

ההבעה בכתב

פרק הכתיבה בשאלון כולל מטלת כתיבה ממוזגת למטרת סקירת ספרות. הסקירה היא טקסט עצמאי המגיש לקורא רקע תאורטי על אודות נושא מסוים, כלומר סוקר בפניו את הספרות המדעית־מחקרית־אקדמית בדרך כלל, שנכתבה על הנושא. בהוראת כתיבה ממוזגת יש לעמוד על עקרונות של מיון והכללה ועל המאחד לעומת המייחד בין הטקסטים שבתשתית הכתיבה. התוצר הנדרש הוא **תוצר כתיבה עצמאי** המבטא הבנה מעמיקה של הטקסטים: היחסים ביניהם, העמדות השונות בהם והמשותף לצד המבדיל ביניהם.

בבחינה יידרשו הנבחנים לסקירה על סמך **שניים** מתוך שלושת הטקסטים.

מיומנויות־העל בכתיבה ממוזגת:

- **בנייה מחודשת** של הטקסטים המקוריים בהתאם למטרות המיוזג והכתיבה. יש להקפיד על **פתיחה** מתאימה שתציג את הנושא. הפתיחה יכולה להיות הגדרת המושג, תיאור התופעה, תיאור המצב הקיים וכיוצא בזה בהתאם לנושא הכתיבה ובהתאם למטלה תוך מודעות לנמען הפוטנציאלי של הדברים.
- **מיוזג** של פרטי מידע משלימים או מתחרים
- **ניסוח מכליל** של מידע משותף מהטקסטים
- **השמטת מידע** שאינו רלוונטי
- **כתיבה בפרפרזה** תוך הימנעות מהעתקה ממאמרי התשתית

בכתיבה ממוזגת **למטרת כתיבה אקדמית** יש להקפיד על העקרונות הללו:

- נאמנות למקורות המידע
- שימוש מושכל בדרכי המסירה השונות (דיבור ישיר ודיבור עקיף לרבות הסגרים). יש לתת את הדעת כי שימוש יתר בדרכי מסירה פוגם בקריאות הטקסט ובעצמאותו.
- שימוש מדויק בפועלי ההבעה/האמירה (יש לתת את הדעת על גיוון בפועלי אמירה/הבעה ועל התאמת פועלי אמירה/הבעה מתאימים)
- שמירה על משלב לשון אחיד והולם המתאים לכתיבה עיונית
- אזכור מקוצר של מקורות המידע בגוף הטקסט ורישום ביבליוגרפי על־פי המוסכמות האקדמיות המקובלות (כל אחת מדרכי הרישום האקדמי מקובלת). יש לשים לב כי לא נעשה אזכור רב מדי שלא לצורך, וכי עומס באזכור המקורות (בייחוד כשמדובר בסקירה על סמך שני מקורות בלבד) פוגם בקריאות ובעצמאות של הטקסט.

הן בפרק ההבנה הן בפרק ההבעה בכתב ייבחנו היבטים של לשון, ניסוח ותקינות. במענה על שאלות הבנת הנקרא יינתן דגש על היבטים של כתיבה לכידה ותקינות וכן על הניסוח והמבע.

לשון: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס

שימוש תקני בשם המספר ובאותיות השימוש

שימוש תקני בשם המספר בדיבור היום יומי מצביע על דובר עברית השולט בשפתו. נושא זה נמצא בתוכנית הלימודים של החינוך היסודי וכן בתוכנית חטיבת הביניים. יש לעסוק בו ברציפות במשך כל שנות הלימוד ולא ללמדו באופן ממוקד רק לקראת הבחינה.

הנושאים בתחום זה:

- שימוש תקני בנטיית שם המספר ותקינות בהתאם. הסוג: המספר המונה (היסודי) לרבות תאריכים, המספר הסודר והמספר הסתמי.
- שימוש תקני בהגיית אותיות השימוש (וכל"ב) בהצטרפותן לשם המספר ולשמות העצם

התלמיד נדרש להטיל ניקוד מבחין (שמונה / שמונה) וכן לניקוד אותיות השימוש לפני שם המספר ו/או לפני שמות העצם (ןשתיים / ושתיים, לרחובות / לרחובות).

בבחינת הבגרות שאלות הנוגעות לניקוד אותיות השימוש תהיינה רק על אותיות השימוש לפני שמות המספר הפותחים בשווא.

לשון: מערכת הצורות

הידע המורפולוגי יסתמך על ידע לשוני ומטה-לשוני שנלמד בחטיבת הביניים ובתוכנית 30% ההכולל מונחים בסיסיים בידיעת הלשון, כגון חלקי דיבור וצורת הבינוני.⁵

השאלות במערכת הצורות עוסקות בעיקר בצורות (פעלים ושמות) כפי שהן מופיעות במאמרים או ביחידות שיח שאינן בהכרח מתוך המאמרים. מקצת השאלות קושרות בין **צורה למשמעות** וכן בין **המילה להקשר**.

בפרק זה התלמידים נדרשים להכיר את סימני הניקוד ולקרוא נכונה צורות מנוקדות לצורך ניתוחן. עם זאת חשוב כי התלמידים יהיו מסוגלים לנתח צורות גם על סמך הוראת הפועל וההקשר.

יובהר כי בכתביבתם התלמידים נדרשים לכל הפחות להטיל **ניקוד מבחין** בצורות הומוגרפיות, לדוגמה משקל מקטל לעומת משקל מקטל, משקל קטל לעומת משקל קטל וכיוצא בזה.

הנושאים והדרישות בפרק זה:

- ניתוח, יצירה והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, גוף, זמן או דרך (ציווי ושם הפועל) תינדרש עמידה על הקשר בין צורות הפועל למשמעות ולשימוש שלהן בטקסט וביחידות השיח.

⁵ ראו את נושאי הלימוד בחטיבת הביניים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

- ניתוח, יצירה ומיון של שמות לפי שורש ומשקל
- הפעלים והשמות יהיו מהגזרות האלה :
שלמים (לרבות מרובעים), פ"נ, פ"י, פ"י, פ"א, פ"ו, ל"י, ל"א, ע"ו, כפולים (ע"ע). יילמדו
השורשים המורכבים והשורשים בעלי העיצורים הגרוניים.

הנבחרים לא יידרשו לעמוד על דקות ההבחנה בין גזרת ע"ו לגזרת הכפולים בבניינים
פיעל, פועל והתפעל (פולל, פולל והתפולל), כלומר הנבחרים לא יתבקשו לציין את השורש
באחת מהגזרות הללו הנוטה בבניינים אלה.

שימו לב: החלוקה המסורתית לגזרות מסווגת את דגמי הנטייה של הפעלים והשמות על-
פי שורשיהם. ניכר כי עצם סיווג השורשים לגזרות ושאלת שיום הגזרות גוזלים זמן רב
בהוראה ומסיטים את הלמידה מהעיקר, קרי ניתוח השורשים ומציאת קשרים סמנטיים
בין שורשים זהים בגזרות שונות. אף על פי שתלמידים הלומדים את מערכת הצורות
לעומקה צריכים להכיר את הגזרות ומאפייניהן, לא תישאלנה שאלות הדורשות שיום
הגזרה (לדוגמה: כתבו את הגזרות של הפעלים האלה) ולא יידרש מיון שורשים על-פי
גזרות. ראו את השאלות ממועדי תשפ"ד.

- דרכי היווצרות השורשים המרובעים, השורשים התנייניים והשורשים גזרי השם
  - משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל וסביל, זיהוי הפעלים הסבילים ומטרת
השימוש בהם בטקסטים וביחידות השיח, המרת הצורות מפעיל לסביל ולהפך
  - ניתוח, יצירה ומיון של שמות לפי דרכי התצורה האלה: שורש ומשקל, בסיס וצורך גזירה
(תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים והרכב בסיסים), ראשי תיבות (נוטריקון)
  - הרחבת אוצר המילים באמצעות שאילה מלעז
  - משמעויות המשקלים לרבות שמות הפעולה
  - משמעויות הצורנים
  - שיקולי הדעת בחידושי מילים בלשון התקנית והתת-תקנית. יש לעמוד על משמעות
התחדישים ועל שיקולי הדעת הדקדוקיים והסמנטיים.
  - תיקוני הגייה ודיוקי הגייה:
- תיקוני הגייה במערכת הצורות הם חוליה חשובה בזיקה שבין הידע המטה-לשוני ובין
מימוש בכתובה, בדיבור היוס-יומי, בתקשורת הבין-אישית ובדיבור מול קהל. אי לכך
בהוראה ובהיבחנות יושם דגש על טעויות שכיחות בשפה הכתובה והדבורה. במקרים
שהודגשו להוראה ולהיבחנות הובאה בחשבון שכיחות הטעות בשפה הדבורה.
- הידע של הצורות התקינות יידרש בבחינה בכמה אופני תשאול: בחירה בצורה התקינה עם
נימוק או בלעדיו, תיקון צורה שגויה עם נימוק או בלעדיו, בחירה או כתיבה של הצורה
הנכונה בהקשרה (נוכחים או נוכחים) עם נימוק או בלעדיו.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

• צורות המבטאות טעויות שכיחות מתחום תורת ההגה

הערה	דוגמאות ⁶	כלל לשוני או סיבה לשיבוש	מונחים בתורת ההגה
כל הדוגמאות נסבות סביב קיומו או היעדר קיומו של דגש באותיות בכ"פ, המבוטא בהגייה כיום.	יְסַפֵּר / יְסַפֵּר נִתְפַּר / נִתְפַּר כֵּן / כֵּן	דגש (קל) באותיות בג"ד כפ"ת יצוין / ייהגה בראש מילה או אחרי שווא נח	שווא נח שווא נע
	מְכַבֵּס / מְכַבֵּס שֶׁפֶךְ / שֶׁפֶךְ לְאָכַף / לְאָכַף	לא יצוין / ייהגה דגש אחרי שווא נע או חטף	דגש קל דגש חזק
	לִיבֵּא / לִיבֵּא	דגש חזק בבניינים ובמשקלים קבועים	
	מְגַחֶכֶת / מְגַחֶכֶת מְתַנֶּכֶת / מְתַנֶּכֶת עוֹרֶכֶת / עוֹרֶכֶת	לא תחול הנמכת תנועה בהיעדר עיצורים גרוניים	השפעת העיצור הגרוני על ההגייה

יודגש כי אין הכוונה להוראה מקיפה של תורת ההגה. כאמור, **התקינות** היא במוקד ההוראה, וכדי להבין את הטעות ולשרשה יש להבין את מקור הטעות ואת הסיבה לה. על כן בהוראה יופיעו מושגים מרכזיים ההכרחיים להבנת תופעות לשוניות המשתקפות בטעויות הלשון הרווחות.

הנבחנים לא יידרשו לתאר את התופעות הלשוניות, אלא להסביר את מקור הטעות או את הבחירה בצורה התקינה, כפי שמופיעים בטבלה.

⁶ המילים המובאות בעמודה זאת הן דוגמאות לכללים או לשיבושים אשר יידרשו בבחינה.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

• **צורות המבטאות טעויות בנטיית הפועל**

הערות	דוגמאות	
	אני אֲבוֹא / יָבוֹא	א' אית"ן בגוף ראשון בעתיד
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות ומנטיית הפועל	יִכְלְתִּי / יִכְלְתִּי יִשְׁנִים / יוֹשְׁנִים לִרְכֹּב / לִרְכֹּב	שימוש נכון בנטיית הפועל, בתבניות ובמשקלים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות	הִכְנִיס / הִכְנִיס הִפִּיר / הִפִּיר הִחְמִיר / הִחְמִיר מָכַן / מָכַן מִתִּיז / מִתִּיז	הגיית בניין הפעיל בעבר ובהווה בגזרות השונות
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	הִשְׁתַּנָּה / הִשְׁתַּנָּה (בעבר) תִּיָּרָה / תִּיָּרָה	היקשים שגויים בגזרת נל"י
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	מְמַלֵּא / מְמַלֵּא יִדְכָּא / יִדְכָּא	היקשים שגויים בגזרת נל"א

• **דיוקי הגייה בהקשר**

הכרת הצורה התקנית בהקשר מצריכה ידע לשוני והבנת משמעות הפועל, כגון

נוצרות / נוצרות; פנס / הפנס.

תחביר

הידע התחבירי יסתמך על ידע לשוני ומטה-לשוני שנלמד בחטיבת הביניים ובתוכנית 30% והכולל בין היתר מונחים בסיסיים בידיעת הלשון: חלקי דיבור, צורת הבינוני, צירוף שמני, צירוף פועלי, סמיכות, משפט חיווי וכיוצא בזה⁷. השאלות בתחביר יתבססו על משפטים או על יחידות טקסט מן המאמרים וכן על יחידות טקסט שאינן מתוך המאמרים בהכרח. מקצת מן השאלות קושרות בין הרכיבים התחביריים לתפקידיהם בשיח הכתוב והדבור.

הנושאים והדרישות בפרק זה:

- סיווג משפטים מכל הסוגים: פשוט, מורכב, איחוי (מאוחה)
  - זיהוי ותחימה מדויקת של איברים ופסוקיות
  - משפטים בעלי מבנה מיוחד: משפט בעל חלקים כוללים, משפט בעל נושא סתמי
  - זיהוי תפקידיהם התחביריים של מילים וצירופים במשפט: נושא; נושא; פועלי, שמני, מורחב, מודלי, דמוי פועל/יש-אין; האוגד לסוגיו; מושא (ללא הבחנה בין סוגי מושאים); תיאור (ללא הבחנה בין סוגי תיאורים); לוואי; תמורה; הסגר; פנייה; קריאה. יש לעמוד על תפקידיהם התקשורתיים, הרטוריים והפרגמטיים של חלקי המשפט שלעיל.
  - בהוראה חשוב להציג את מבנה העומק של המשפט ולעסוק ביחידה (הצירוף) הכוללת את הגרעין ומשלימיו.
  - זיהוי התפקידים התחביריים של הפסוקיות: נושא, נושא, לוואי, מושא, תיאור. יש להבחין בין פסוקיות התיאור האלה: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי וויתור במשפט מורכב יינתנו לניתוח משפטים מורכבים בעלי כמה פסוקיות ובעלי פסוקיות מורכבות.
- הנבחנים לא יידרשו לנתח משפטים מורכבים בעלי פסוקיות מאוחה או משפטים מאוחים בעלי איברים מורכבים.
- כמו כן הנבחנים לא יידרשו לזהות ולתחום פסוקית מצומצמת או לקבוע את תפקידה התחבירי. בהוראת שם פועל יש לעמוד על תפקידו של שם הפועל כביטוי מצומצם של צירוף פועלי (לדוגמה: חשוב להבין את הנושא = חשוב שיבינו את הנושא / חשוב שהנושא יובן), וכן לעמוד על תפקידו של שם הפועל ביצירת דרמשמעות (לדוגמה: הבת ביקשה מאימה לצאת לטיול); אגב כך, יבחינו התלמידים בין שם הפועל כחלק מנושא מורחב לבין שם פועל שאינו חלק מנושא מורחב, אך, כאמור לעיל, לא תידרש תחימת הפסוקית המצומצמת וקביעת תפקידה התחבירי.
- זיהוי, המרה והשלמה של הקשרים והקשרים הלוגיים במשפט הבודד וביחידות שיח ובין חלקים כוללים ומאוחים. הקשרים הלוגיים: ריבוי והוספה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, השוואה ועימות, ניגוד, ויתור, תנאי, צמצום וברירה
  - המרות בין מבנים תחביריים ועמידה על הבדלי התפקוד ביניהם
  - פירוק משפטים לכמה משפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיח⁸
  - זיהוי מבנים דרמשמעיים מבחינה תחבירית, ניתוחם והמרתם במבנים חד-משמעיים, לרבות מתן הסברים במונחים לשוניים או יצירת הקשר להבהרת הדרמשמעות
  - תקינות: זיהוי מבנים תחביריים משובשים ותיקונם, לרבות הסבר השיבוש או בחירה במבנה התקין המלווה בהסבר
  - פיסוק תקין: נקודה, סימן שאלה, פסיק, נקודתיים, מירכאות. כללי הפיסוק יילמדו בצמוד לנושאים התחביריים הרלוונטיים.

⁷ ראו את נושאי הלימוד בחטיבת הביניים.

⁸ כדאי לעמוד על יישומה של מיומנות הרכבת משפטים ליחידות שיח משיעורי התחביר בטקסטים של מיוזג מידע.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

על הוראת התחביר להדגיש את הקשר שבין מבנים תחביריים שונים למטרות תקשורתיות ופרגמטיות:

- דרכי המסירה וביטויין התחבירי: פסוקית בדיבור ישיר, פסוקית בדיבור עקיף, הסגר
- מבנים תחביריים להבעת מודליות: נשוא מורחב, נשוא מודלי, משפטי ציווי
- מבנים תחביריים להעלמת עושה הפעולה: נשוא סתמי, שימוש בסביל, פסוקית נושא
- מבנים תחביריים להדגשת הרעיון או דברי המוען: שינוי סדר המילים במשפט, משפטי ייחוד, לא/אין... אלא/כי אם

משפט בעל חלק ייחוד – מומלץ להציגו כדרך מיוחדת להדגיש מילה או צירוף, בדרך כלל בשפה הגבוהה, המליצית והטקסית (עירנו היקרה – אנו מציינים לה היום יובל שנים) או בלשון הדיבור עקב הצורך של הדובר להעמיד את אחד מחלקי המשפט כנושא מדומה בראש המשפט (המפתחות שלך – השארת אותם על השולחן). אולם התלמידים לא יידרשו לנתח חלק ייחוד וכינוי מוסב או להמיר משפט למשפט בעל חלק ייחוד. כמו כן לא יתדרש המורה של משפט בעל חלק ייחוד למשפט שלא בעל חלק ייחוד.

דף העזר לבחינה

לקראת הבחינות בעברית התלמידים נוהגים לשנן את המונחים הלשוניים תוך היעזרות בתומכי זיכרון ואסטרטגיות שונות, כגון הסתמכות על ראשי תיבות, שינון ולמידה בעל פה של נושאים שלמים. שינון זה גורם לעומס רב על תפקודי הזיכרון ובא לעיתים על חשבון הבנת המושגים והחומר. מטרתו של דף העזר היא להפנות את התלמידים ללמידה המבוססת על הבנה מעמיקה של המונחים הלשוניים.

הערות:

- דף העזר יצורף בנספח השאלונים.
- דף העזר כולל את המונחים הלשוניים העיקריים המובאים בשאלון הבגרות, ואשר הנבחן נדרש להם. דף העזר אינו כולל את כל מפרט התכנים והידע הנדרשים לבחינת הבגרות. התכנים המחייבים את הנבחנים הם אלה המפורטים בחוזר זה ובתוכנית הלימודים.
- דף העזר לא יעודכן או ישונה לקראת מועדים שיתפרסם בהם מיקוד היבחנות. על הנבחנים להכיר את דף העזר ולעשות בו שימוש מושכל תוך התייחסות רלוונטית אך ורק לתכנים שלמדו.

את דף העזר אפשר למצוא בנספח שאלוני הבחינה בפורטל הפדגוגי.

הנחיות לנבחנים הזכאים לשאלון מותאם

השאלון המותאם לנבחנים ב־30% – שאלון 11282

לשאלון 11282 אין גרסת שאלון מותאם.

השאלון המותאם לנבחנים ב־70% – שאלון 11241⁹

- על בית הספר להקפיד כי הנבחנים הזכאים להיבחנות בשאלון מותאם קיבלו לידיהם טופס שאלון ונספח שעליהם מוטבעת המילה **מותאם** ושנושאים את סמל השאלון 11241. גם על הנבחנים עצמם לוודא כי הם נבחנים בשאלון המתאים להם.
- השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- יש להנחות את התלמידים לכתיבה **בעט כהה** בלבד ו**בכתב יד ברור**. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה. גם על נספח המאמרים יצוין כי הוא מיועד לנבחן **המותאם**.
- בטבלה שלהלן מופיעים הדגשים לשאלון המותאם. יובהר כי חלוקת הניקוד והבחירה בין השאלות זהות לשאלון הרגיל.

הנושאים	ניקוד	הערות
הבנה והבעה	הבנת הנקרא 25 נקודות כתיבה 25 נקודות	בפרק זה תהיינה שאלות פתוחות ושאלות סגורות. הטקסטים יודפסו בגופן מוגדל. כך גם השאלות. עיבוד המאמרים יותאם לצורכי הנבחנים בעלי לקויות הלמידה. היקפי הטקסטים ייגזרו מעיבוד זה אך עשויים להיות בהיקף זהה לטקסטים בשאלון הכללי. השיקולים להיקף הטקסטים יהיו רמת הקריאות של הטקסטים והתאמתם לבעלי לקויות שפה. בהבעה בכתב לא ייקנס התלמיד על שגיאות כתיב או על פיסוק שגוי (התלמיד נדרש, כמובן, לפיסוק בסיסי כגון נקודות בסופי משפטים).
שם המספר	10 נקודות	בפרק זה תיתכנה שאלות השלמה ובחירת הצורה התקנית. לא יהיו שאלות על מילות היחס ואותיות השימוש.
תחביר	40 נקודות	בפרק זה יהיו שאלות פתוחות ושאלות סגורות. לא יהיו שאלות על משפטי ייחוד לא יהיו שאלות המרה ממבנה פעיל לסביל ולהפך. לא יישאלו שאלות על תקינות תחבירית.
צורות	40 נקודות	בפרק זה תהיינה שאלות פתוחות ושאלות סגורות, לרבות שאלת קלוז. לא יישאלו שאלות הדורשות זיהוי שורשים מגזרות חפ"נ, חפ"צ והכפולים. לא יישאלו שאלות על דיוקי הגייה ותקינות לשונית. במידת האפשר יופיעו הצורות בשתי דרכים: צורות מנוקדות ולצידן הצורות כשאינן מנוקדות. בכל מקרה לא תישאלנה שאלות המצריכות הסתמכות על זיהוי הדגשים או על הבחנה בין סימני הניקוד.

⁹ בשנה"ל תשפ"ה התפרסם מיקוד תכנים לבחינה בשאלון זה. ראו את מיקוד התכנים בחוזר המופיע באתר המפמ"ר.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

* התאמות היבחנות לנבחנים לקויי למידה ובחינוך המיוחד – באתר האגפים הרלוונטיים ובאתר המפמ"ר